

GEO

ПЕРСПЕКТИВА
2022

GEO

СПЕЦІАЛЬНЕ
ВИДАННЯ

ПЕРСПЕКТИВА

ДОЛЯ.

Співачка Джамала
прославилася піснею
про вигнання бабусі.

Тепер їй довелося
самій тікати з Києва.

Подивіться на цю країну!

Походження та ідентичність

УКРАЇНИ

Куди прямує майбутнє?
В українському селі
Дніпровка Ленін давно
втратив голову. А на
березі Дніпра молодь
насолюється
київським літом

«Людей можна підкорити, їхні ідеї — ніколи»

Володимир Путін не сприймає Україну як націю: вона ніколи не мала «справжньої державності», заявив він незадовго до початку війни.

Але культура, історія та сьогодення країни доводять, що він помиляється. Історикиня Ольга Мартинюк про бурхливі пошуки національної ідентичності в Україні

ІНТЕРВ'Ю РАФАЕЛИ РОТ

ГЕО: В УКРАЇНІ ТРИ МІСЯЦІ ЙДЕ ВІЙНА, ЧИ ВПІЗНАЄТЕ ВИ ЩЕ СВОЮ КРАЇНУ?

ОЛЬГА МАРТИНЮК: Так, моя країна зазнала страждань, люди загинули, сім'ї розлучалися, багато чого було знищено, але війна згуртувала українське суспільство та посприяла його єднанню. Ця єдність робить українців сильнішими, без неї українській армії не було б за що воювати.

ТО ВІЙНА ДАЛА ПОШТОВХ УКРАЇНСЬКІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ?

Величезний поштовх. У глобалізованому мирному світі національна ідентичність поступово втрачає значення та поступається іншим видам соціальної ідентичності, таким як стать, сексуальна орієнтація чи стиль життя. Але війна змушує людей бачити себе насамперед українцями, тому що ця частина їхньої ідентичності зазнає нападу. Нинішні результати опитувань показують рішуче об'єднання країни. Переважна більшість вірить у перемогу, а президент Володимир Зеленський користується великою довірою. Багато політичних суперечок зникли. Кого хвилюють антикоронавірусні заходи, будівництво доріг чи зарплата вчителів, коли головним завданням є підтримка армії?

ПАТРІОТИЗМ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ВРАЖАЄ — ОСОБЛИВО В СОЦМЕРЕЖАХ. ЯК ВИ ВВАЖАЄТЕ, ВЛАДА СВІДОМО ПРОПАГУЄ ЦЕЙ ПАТРІОТИЗМ?

Патріотизм — це більше результат російської агресії. До війни президент Зеленський радше не спирався на патріотичні почуття, дотримуючись скоріше прагматичного, ліберального стилю. Але, звісно, була відносно стабільна група консервативних політиків, які працювали з патріотичними аргументами.

ЩО ОЗНАЧАЄ ВІДЧУВАТИ СЕБЕ УКРАЇНЦЕМ?

Для мене це означає кропітку роботу. Економічні кризи в нашій країні навчили нас, що добробут не дається безкоштовно. По-наднормова робота, робота у вихідні дні, робота під час навчання чи відпустки під час вагітності та після пологів — це нормальні явища для українського життя. Бути українцем — це також, наприклад, здорово харчуватися. Люди часто їдять супи та овочі:

36-річна **Ольга Мартинюк** — українка. Вона вивчала історію України та Центральної Європи в Києві та Будапешті та написала дисертацію про російський націоналізм. Подальші дослідження проводила у Відні, Москві та Базелі.

свіжі, квашені чи консервовані. Українці обожають гречку. Останніми роками бути українцем також означало бути самоорганізованим і боротися за свободу слова. Під час Майдану 2014 року, коли стріляли в мирних демонстрантів, слово «українець» також почало означати мужність та ентузіазм. Відтоді в суспільстві з'явилося те, що не так просто знищити силою. Людей можна підкорити, їхні ідеї — ніколи.

СКІЛЬКИ ЖИВУТЬ ІДЕЙ?

У випадку України вони жили дуже-дуже довго. Культурний гніт проходить через всю історію нашої країни: були часи, коли нашу мову забороняли в громадському житті, населення депортували, морили голодом або виселяли. Та все одно це прагнення до незалежності збереглося. Володимир Путін має абсолютно хибне уявлення про те, що таке Україна та хто такі українці. Він справді вірив, ніби більшість людей мріяла, щоб він прийшов і забрав Україну до Росії.

У ЧОМУ ПОЛЯГАЄ СПІЛЬНА ІДЕЯ УКРАЇНИ?

Ми не хочемо Путіна — це, безумовно, одна з них. За останні вісім років Україна пережила щось на кшталт культурної революції. Революція на Майдані 2014 року та війна після анексії Криму стали потужним стимулом для неї. На Майдані народ боровся за свої цінності — і багато чого виборов: право на свободу слова, вільні президентські вибори та засудження насильства з боку поліціантів. Це створило основу для роздумів про те, хто ми, чим є наша історія та в чому наша ідентичність. А для багатьох людей

Євромайдан — як ми його називаємо — повністю змінив ідентичність. Навіть ті, хто розмовляв російською, почали відчувати себе українцями. Спільна ідея полягає в тому, що ми є суспільством, що динамічно змінюється, з великим потенціалом.

ЯК ЦЕ ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ?

У вражаючій кількості культурних проектів, які почали реалізовуватися в останні роки. Йшлося про перевідкриття минулого та українських історій про минуле, а також історій різних меншин. Виникла яскрава культура перевідкриття та формування ідентичності.

Доленосний 2014 рік. У лютому на Майдані (вгорі) розстріляно десятки демонстрантів. У березні Росія анексувала Крим. Плакат зображує Путіна як Гітлера і вимагає: «Геть з України»

Важке минуле. П'єса присвячена голодомору, викликаною Сталінім (ліворуч). Місто Дніпродзержинськ, назване на честь радянського державного діяча, з 2016 року має стару назву Кам'янське (внизу).

ЧИ МОЖЕТЕ ВИ НАВЕСТИ ПРИКЛАД?

Багато художників і музикантів знаходять натхнення в архівах і бібліотеках, експериментують з давньою етнічною культурою. Вони заново відкривають традиційні інструменти та техніки співу й інтерпретують цю спадщину в сучасних реаліях, завдяки чому гурт «ДахаБраха», наприклад, став всесвітньо відомим.

ПРО ЩО МОЖЕ ГОВОРИТИ УСПІХ ЦЬОГО ГУРТУ?

Це пробуджує в людях гордість, а гурт об'єднує старих і молодих жителів України, тому що доєднатися до музики може кожен. Те ж саме відбувається у літературі, в музичних кліпах і в коміксах. До 2014 року ми слухали російську музику та дивилися російські фільми. Цікавих вітчизняних продуктів було небагато, а самі артисти виступали російською мовою, щоб збільшити аудиторію. Українська культура не розвивалася, але революції 2004 та 2014 років буквально пробудили людей.

ЯКУ РОЛЬ ГРАЄ МОВА В УКРАЇНСЬКІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ?

Я пам'ятаю, як мені було соромно говорити українською, коли в нульові роки я переїхала зі Львова на Західній Україні до Києва. Українську мову клеймили як різновид селянської мови, як мову неосвічених. Такою була спадщина Радянського Союзу. Українська мова не була забороненою, але вища освіта скрізь викладалася російською. Щоб зробити кар'єру, необхідно було говорити російською. Тому, наприклад, вдома говорили українською, а на роботі російською.

ЦЕ ЗМІНИЛОСЯ?

Абсолютно. Українську мову стали пропагувати та поширювати, і вона знову здобула шану. Мова наразі є значною частиною української ідентичності.

ЩО ЦЕ ОЗНАЧАЄ ДЛЯ РОСІЙСЬКОМОВНИХ УКРАЇНЦІВ?

Ми двомовне суспільство, і це теж нормально. Справа не лише в мові, а в тому, якій політичній системі ви віддаєте перевагу, як ви бачите себе як громадянина. Чорно-білими категоріями намагається послуговуватися передусім Володимир Путін. А Україна — це поєднання п'ятдесяти відтінків усіх кольорів.

КОЛИ ВИ МРІЄТЕ, ВИ ДУМАЄТЕ УКРАЇНСЬКОЮ?

Завжди. Я рідко переходжу на російську мову. На вулицях Києва розмовляють обома мовами. Багато моїх друзів двомовні, інші, як і я, вважають за краще говорити однією мовою — українською.

Забгато воєнних дій. Аміна Окуєва тікає з Чечні, бере активну участь у Євромайдані та воює на Донбасі. Її вбили під Києвом у 2017 році

ською чи російською. Іноді люди спілкуються різними мовами, а потім і не пам'ятають, хто якою мовою говорив. Серед людей молодшого покоління ніхто б не попросив когось говорити іншою мовою. Це було б просто грубо. Сподіваюся, ця війна цього не зруйнує. Мене це дуже хвилює. **ВИ МАЄТЕ НА УВАЗІ, ЩО РОСІЙСЬКУ МОВУ ПЕРЕСЛІДУВАТИМУТЬ. ЧИ Є ЯКІСЬ ОЗНАКИ ЦЬОГО?**

Так. Я боюся, що можуть виникнути расистські тенденції. Це насильницьке російське вторгнення порушує мирне співіснування. Російськомовні українці, які виросли в Україні та завжди користувалися російською як рідною мовою, так само є частиною країни, як і всі інші. З іншого

»Революції буквально пробудили багатьох людей з глибокого сну«

боку, російська культура панувала над українською настільки довго, що певна реакція спротиву є зрозумілою. У минулому зусилля деяких політиків щодо того, щоб Україна стала двомовною державою, зустрічали опір через побоювання, що російська культура може знову почати домінувати. У період з 1999 по 2010 роки вона субсидувалася. Наприклад, російські книги свідомо продавалися дешевше за українські.

ВИ ГОВОРИТЕ ПРО МИРНЕ СПІВІСНУВАННЯ. ОДНАК ПІД ЧАС ГОЛОСУВАННЯ В МИНУЛОМУ НЕОДНОРАЗОВО ВИНИКАВ ПОДІЛ НА СХІД І ЗАХІД.

Так, Західна Україна з політичним центром у Львові, як правило, має прозахідну та ліберальну позицію, тоді як менша частка західного населення голосує за праві консервативні партії. Нові

Старі друзі. У 2008 році перед парламентом у Криму демонстрували переважно пенсіонери та показували свою солідарність з Росією.

партії, які підіймають питання гендерних квот і прав ЛГБТК, також користуються підтримкою на Західній Україні. Східна Україна, центром якої є Донецьк, схильна голосувати за консервативні партії, які виступають за розширення співпраці з Росією, за торговельні угоди, але не за приєднання. Ці дві політичні тенденції змішуються в центральній Україні з центром у Києві, і цей регіон, зрештою, становить більшу частину країни. Центральна Україна демонструє зміну виборчої поведінки. Якщо ти хочеш виграти, ти повинен виграти там.

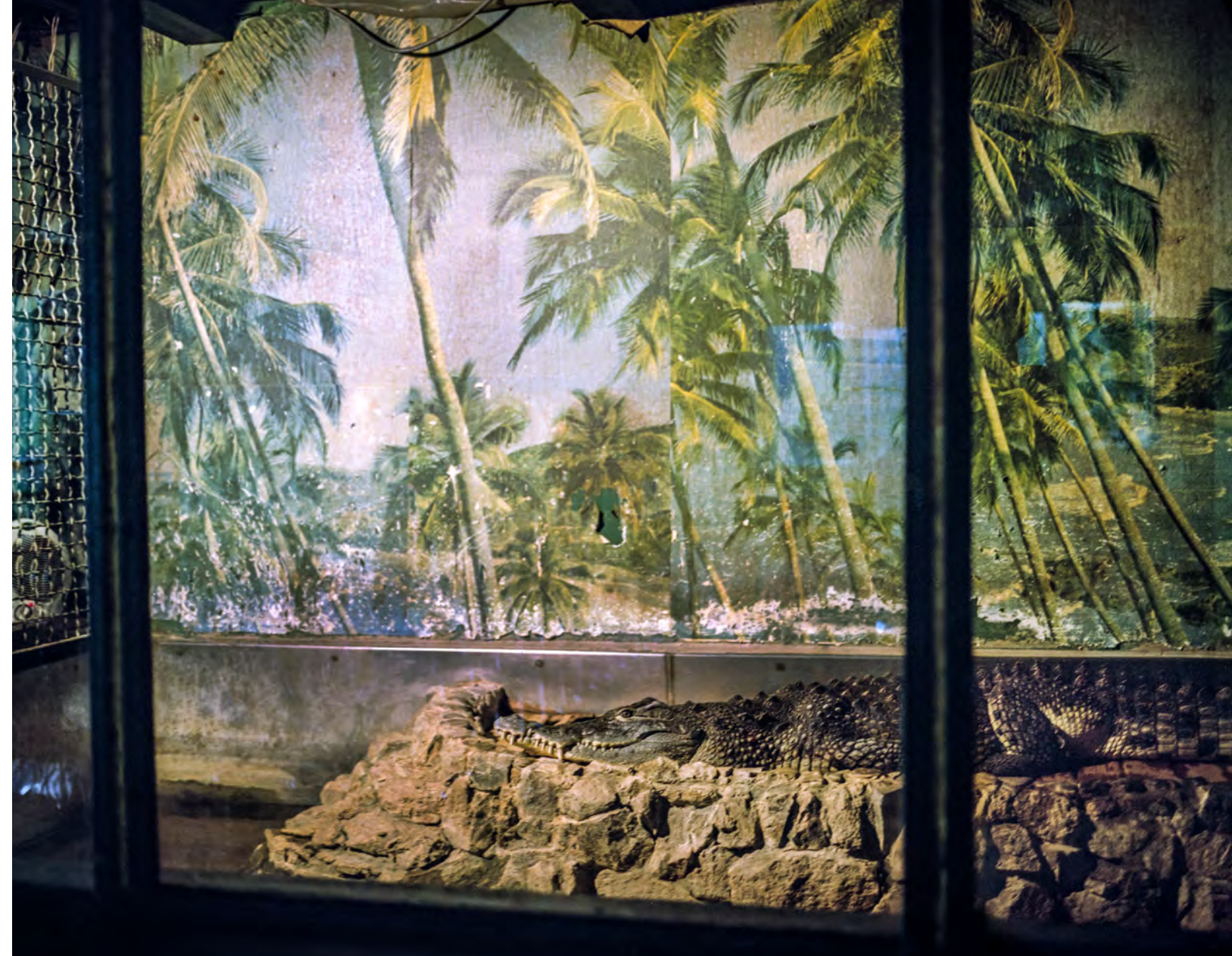
ЩО ОБ'ЄДНУЄ ЗАХІД І СХІД?

На даний момент, перш за все, це президент Зеленський — у 2019 році за нього проголосувало 73 відсотки населення. Тоді він виступав за зміни та переконав виборців, що не має приватних інтересів та не хоче збагатитися. Звичайно, Схід і Захід також мають спільне законодавство, культуру та історію. Ми прожили в межах однієї держави 80 років. А ці відмінності виникли ще до Другої світової війни.

ЩО СТАЛОСЯ?

До Першої світової війни Західна Україна була частиною Габсбурзької імперії, де всі етнічні групи мали основні права, де був виборний парламент і віденські вершкові торти. Центральна та Східна Україна належали до Російської імперії, де росіяни займали привілейовану позицію. Водночас Російська імперія стимулювала іноземні інвестиції та дозволяла створювати нові промислові поселення. Наприклад, наприкінці 19 століття місто Донецьк забезпечувало робочими місцями працівників з усієї області: росіян, українців, греків, вірмен, євреїв. У міжвоєнний період Україна була поділена між Польщею, Чехією та Румунією на заході та Радянським Союзом у центрі та на сході. Радянський Союз запровадив абсолютно новий тип економіки та політичної системи. Він знищив еліти та націоналізував приватну власність. Ці історичні події, а особливо ці кордони, наклали свій відбиток на культуру, архітектуру та мову. У будь-якому ресторані південно-західного Закарпатського району можна замовити угорсько-румунську поленту, тоді як на решті України її майже ніде нема. У Харкові ви знайдете багато будівель радянського модернізму — а у Львові жодної. **ТОЖ ДЕ ІСТОРИЧНИЙ ФУНДАМЕНТ НИНІШНЬОЇ УКРАЇНИ?**

Власне в періоді незалежності між 1917 і 1919 роками. У ці роки поширювалися ідеї україн-

Ностальгія за водою. У зоопарку міста Дніпро (вгорі) лежить крокодил. Валера Старіков тікає з війни на Донбасі в 2014 році і відпочиває на пляжі в Маріуполі (р.)н

«Росія не може завоювати українські серця»

ського національного руху, який прагнув до створення нації з громадянськими правами та вільним вираженням поглядів. Про ці ліберальні, демократичні тенденції згадають пізніше. Після Другої світової війни Україна була оголошена Радянською соціалістичною республікою з обмеженими правами. У 1991 році вона остаточно стала незалежною.

РЕЗУЛЬТАТ РЕФЕРЕНДУМУ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ БУВ ДУЖЕ ЧІТКИМ.

Більше 90 відсотків тих, хто проголосував, підтримали відокремлення від Радянського Союзу. Навіть у регіонах, де переважно проживають російськомовні жителі, результат був очевидний. «За» проголосували 74 відсотки в Донецьку, 54 відсотки в Криму. Українці хотіли капіталізму та демократії. Не всі сподівання виправдалися, але

Приплив їм байдужий. Четверо друзів грають у футбол на Азовському морі влітку 2015 року. Ніби то ніщо не може їм перешкодити.

більшість не шкодує, що покинула похмурий і одноманітний комунізм.

ЧИ НЕМАЄ ЖОДНОЇ ГРУПИ ЛЮДЕЙ, ЯКА ЧЕКАЄ НА ПУТІНА?

Україна — дуже різноманітна в етнічному плані країна. У нас широкий спектр політичних ідей і почуттів, але група людей на південному сході країни, які відчувають себе росіянами, стала надзвичайно малою.

А ЯК ПОЧУВАЮТЬСЯ ІНШІ?

Значна частина населення ідентифікує себе як українців, але зв'язки з Росією досі існують. Лише поодинокі люди стверджують, що їхні предки були виключно українцями або виключно росіянами. По всій Україні в людей є родичі в Росії. Вони чи їхні дідусі та бабусі могли добровільно чи недобровільно переїхати до Росії бага-

то років тому. Деяких вигнали з України декілька поколінь тому, а потім вони повернулися. Усе це відбувалося останні 200 років і створило велику етнічну суміш. Це робить ідентичність питанням вибору.

І БІЛЬШІСТЬ ВИБИРАЄ УКРАЇНУ?

Так, разом ми Україна, до якої входить багато меншин з Азербайджану, Грузії, Кавказу, Угорщини, Румунії, індійські й африканські студенти, єврейські громади. Росія зараз може завоювати невеликий шмат території, але не може завоювати українські серця.

ТОМУ Й ВИНИКАЄ ШИРОКИЙ ОПІР?

Є багато людей, які готові відстоювати свої цінності до кінця. Вони не хочуть жити під санкціями, як на Донбасі. Люди хочуть бути вільними та подорожувати світом. Вони вивчають англійську мову та прагнуть до міжнародної кар'єри. Вони хочуть демократії. Соціологічні дані свідчать, що така думка є переважною. Росія втрачає свою культурну, економічну та політичну привабливість.

ВИ ВТЕКЛИ ДО ШВЕЙЦАРІЇ НЕВДОВЗІ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ВІЙНИ. ЯКІ У ВАС ПЛАНИ НАДАЛІ?

Поки що я залишуся тут. Я давно планувала візит до Швейцарії і вже спакувала валізи, аж тут почалася війна. Тут живе мій партнер, і мама також переїхала сюди. Мій батько та мої друзі залишилися в Україні. Я збираю гроші для друзів і допомагаю, коли хтось приїжджає до кордону. Окрім того, я повернуся, щойно в Україні знову буде безпечно. Україна була на хорошому демократичному шляху. Російська агресія — це постійне нагадування про те, що культура не є лише насолодою для ока, вона формує нас як суспільство. Це нагадування про те, що політичні рішення мають прямі наслідки, що конфлікт між демократією та авторитарними режимами коштує життів. Сподіваюся, їх буде не дуже багато.

Репортер **Рафаела Рот** кілька разів повідомляла про переміщення біженців. Зовсім недавно вона супроводжувала молодих українців, які прибули до Швейцарії.

Хто що говорить в Україні?

Російська чи українська? Для сторонніх, обидві мови важко розрізнити на слух. Вони не тільки акустично схожі, а й насправді дуже схожі. Обидві розвинулися зі спільної мови — старосхіднослов'янської. Отже, українська — це не діалект російської, це своя мова. Вона приблизно так само відрізняється від російської, як нідерландська від німецької.

Росіяни, які не вивчали українську мову, зазвичай розуміють її лише в дуже обмеженій мірі. Мабуть, було б і навпаки. Але практично немає українців, які не знають російської. Майже всі в Україні вивчають російську мову змалку. Багато читають російські книжки, слухають російське радіо і розмовляють російською на вулиці. Буває, що розмови перемикаються між двома мовами. Існує також змішана форма — Суржик.

Нескінченна традиційна суперечка, яка мова має бути важливішою. Протягом століть церква та правителі намагалися запровадити російську мову в частині України, що належала Царській імперії. У 1876 р. Олександр II указом навіть заборонив українські видання та вистави.

З кінцем царської влади в 1917 році придушення мови поки припинилося. Дозволялися українські книги та газети, в школах викладали українську мову. Лише на початку 1930-х років Йосип Сталін знову все перевернув. Хоча українську мову не заборонили, але її притиснули. Допомогло цьому й те, що багато росіян, які зберегли там свою мову, переїхали в Україну.

Після здобуття незалежності в 1991 році українська стала єдиною офіційною мовою, а в деяких випадках її масово пропагували. Були запроваджені квоти на радіо і телебаченні, національні газети зобов'язані виходити українською мовою.

Насправді частка тих, хто переважно говорить українською вдома, з того часу зросла приблизно до 50 відсотків. Проте майже стільки ж людей там користуються російською або обома мовами приблизно однаково.

Автор: Ульф Шенерт

У цьому номері редакція вирішила використовувати українську форму назв місць. Винятки стосуються назв, які вже утвердилися німецькою мовою, наприклад Чернобиль чи Київ. Не тому, що для цього немає українських форм, а виключно через увагу на читацькі звички.

Імперія веслярів

У середні віки скандинавські вікінги подорожували великими річками Східної Європи, засновуючи табори та створюючи поселення. Поступово виникло войовниче об'єднання, спадщина якого й донині є предметом запеклих суперечок: Київська Русь.

МАТІАС МЕЗЕНХЬОЛЛЕР

Князь Володимир, якого іноді називають «великим», а іноді «святим», досі шанується в Україні та Росії.

3

ЗАТЯТИЙ РОЗПУСНИК: КАЖУТЬ, що у Вишгороді в нього було 300 подруг у Вишгороді, ще 200 в Білгороді та 200 в Берестові — на додаток до щонайменше семи дружин. Щоб отримати трон, він заманив свого брата в пастку та вбив. Він майже безперервно вів війни. Він приносив людські жертви богам, а коли батько відмовлявся віддати власного сина, вбивали обох.

Близько 985 року мало що вказувало на те, що київський князь Володімер увійде в історію під прізвиськом «Святий».

Але Володімер був не лише розпусним і вйовничим князем, а передусім далекоглядним політиком. Тому декілька років потому він приймає християнство та вступає в союз із Візантією, могутньою грецькою християнською державою на

КИЇВСЬКА РУСЬ 880–1054 РР

Після свого заснування Київська Русь спочатку розширилася на південь. На піку своєї могутності її володіння простягалися від Балтійського до Чорного моря

півдні. Саме ця зміна віросповідання подарує Володімеру його прізвисько — та дозволить його імперії, «Київській Русі», потрапити до кола великих європейських монархій. Таким чином союз крамарів і грабіжників перетворився на культурний центр на крайньому сході європейського християнства. Міф — і колиска декількох пізніших князівств, націй та імперій, які запекло борються за права на цю спадщину.

До сьогоднішнього дня.

З 8 століття скандинавські вікінги пересувалися вздовж європейських узбереж і річок на швидких, маневрених човнах. Вони жили грабіжництвом і торгівлею та засновували колонії. Деякі з них пересувалися з Балтійського моря до системи великих річок Східної Європи, Волгою потрапляли до торгових пунктів Багдадського халіфату, перетинали Дніпро й Чорне море та діставалися до Константинополя (або Візантії, сучасного Стамбула).

Тут мандрівників приваблюють скарби Сходу, шовк і коштовності, екзотичні фрукти, прянощі, вино, а перш за все — срібло. Скандинави везуть моржову кістку, бурштин і високоякісні мечі, по дорозі довантажують дорогоцінне хутро, яке вони добувають у лісах, мед, бджолиний віск для свічок — і рабів.

До того ж, за хлопців і дівчат зі слов'янських, балтійських і фінських племен на півдні платять дорого. Торговці-воїни викрадають їх або вимагають їх у родичів як відступні: завдяки кращій зброї та більшій жорстокості загарбники перевершують більшість бійців із лісостепу.

Незабаром вікінги почали створювати постійні табори вздовж торгового шляху та селитися в наявних поселеннях. Близько 870 року князь на ім'я Рюрик об'єднав ці опорні пункти у величезну державу з підданих князівств. Трохи пізніше його центром стало укріплене поселення на високому плато на Дніпрі, приблизно на півдорозі між Балтійським морем і Константинополем: Київ.

Словом «рус» вихідці з півночі називали слов'ян, і походить воно, ймовірно, від стародавнього фінського слова, яке може означати «весляр». Тепер ця назва переходить від народу до держави, яку тепер називають «Русь».

Ця імперія, що формується, втрачає свій зв'язок із вікінгами, що більше вона розширюється та укріплюється. Місцевих князів приймають до правлячої верхівки, могутні сім'ї одружуються між собою, а прийдешні все частіше використовують мову слов'янської більшості.

Поступово розвивається оригінальне спадко-

У 988 р. Володімира охрестили священики з Константинополя. Після цього князь наказав спалити усі язичницькі статуї

Вікінги зі Скандинавії проникли до Чорного моря з 8 століття – як торговці, завойовники та поселенці

ве право. Князем не обов'язково стає старший син, як це зазвичай буває в Західній Європі, а найстарший чоловік із роду; інші брати та сини померлого їдуть до провінцій як намісники. Ця система була покликана укріпити владу правлячого роду в цілому, але часто призводила до сварок між спадкоємцями-суперниками.

Так було й у 980 році, коли князь Володімер, якого призначили до Новгороду на півночі, вирушив на Київ із загоном скандинавських найманців. Там він переслідував свого старшого брата на полі битви, а потім заманив його в засідку та наказав заколоти.

Можливо, на знак тріумфу, можливо, як жест примирення, пізніше узурпатор освятив ділянку

біля Київського палацу. Володімер зводить дерев'яні статуї скандинавських і слов'янських богів, оздоблені золотом і сріблом, уособлення грому та війни, світла, родючості. Будучи сином вікінга та слов'янки, новий князь, очевидно, хоче зміцнити зв'язок між цими двома групами, об'єднавши їхні культи.

І він дистанціюється від конкуруючого бога, який знаходить усе більше прихильників серед його попередників: Ісуса Христа.

РУСЬ ОПИНИЛАСЯ МІЖ МОНОТЕЇСТИЧНИМИ державами. На заході вона межує з римсько-християнською Польщею. На сході домінують волзькі болгари-мусульмани, а на південному сході досі живуть численні євреї, які були вищим класом у Хазарській імперії, яка зникла близько 965 року. І, нарешті, греко-християнська Візантія на півдні є одночасно й торговим партнером, й об'єктом неодноразових набігів і воєн.

Залишається незрозумілим, що спонукало вкоріненого язичника Володімера змінити погляди; можливо, після поразок від сусідніх племен

він шукав стабільного союзу. У будь-якому разі, згідно з раннім літописом київський князь приймає для обговорення представників усіх чотирьох релігій. Заборону на алкоголь в ісламі він вважає необґрунтованою, єврейську віру відхиляє за безсилля, латиняни залишаються для нього чужими — але греки перевершують усіх красою мови та богослужіння.

Можна вважати це легендою, але розрахунок Володімера був простішим. Найбільшу стратегічну й економічну вагу має Візантія, грецька віра вже була поширеною серед київської знаті, імператор навіть пропонує висхідній зірці руку своєї сестри — честь, у якій Візантія відмовила самому римсько-німецькому імператору Оттону I.

Ймовірно, Володімер був хрещений константинопольськими священниками на початку 988 р. Після цього його люди порубали та спалили на київській Замковій горі статуї богів, які він сам поставив лише декілька років тому. Вони навіть протягли ідол бога-громовержця Перуна на конях по вулицях і потопили його в Дніпрі.

Далі жителі міста збираються на березі Дніпра, одні охоче, інші вимушено, й один за одним заходять у річку, щоб зробити так, як їхній господар: вони приймають християнське хрещення.

Над зруйнованими місцями культу та жертвоприношень теслі будують перші дерев'яні церкви.

КОЛИ ВОЛОДІМЕР ПОМИРАЄ в 1015 році, Русь номінально є християнською державою, що не зупиняє його синів від вбивчої боротьби за престол. У підсумку перемагає Ярослав, якому нащадки дадуть прізвисько «Мудрий». Це пов'язано з тим, що Ярослав дає розумні закони, показує, що піклується про мир і добробут, виступає покровителем віри, науки та мистецтва.

Особливо він любить монастирі. Там вчені ченці перекладають грецькі молитви та літургійні установи, Євангеліє, природознавчі та філософські трактати «церковнослов'янською» мовою — це штучна мова, якою ніхто не користується на вулиці, але її може зрозуміти майже кожен, хто говорить на слов'янському діалекті. Незабаром з'являються його власні проповіді, хроніки та оповідання великої поетичної сили.

Якщо виробництво текстів служило і пропаганді віри, й укріпленню князівської влади, то архітектура сприяла цьому ще більше.

Ярослав наказав збудувати в центрі Києва монументальну митрополитську церкву, присвячену Святій Софії, що була уособленням мудрості. Витончений колос із напівкруглих арок і куполів, що піднімаються вгору та сходяться в центрі (сучасна будівля зазнала декількох трансформацій). Внутрішні стіни висотою майже 30 метрів прикрашені чудовими фресками та мозаїками, вико-

Після хрещення князя кияни роблять те ж саме у Дніпрі – багато з них добровільно

Спочатку він порівнює релігії. Тоді Володимир обирає православну церкву

Великий князь Мстислав III.
був захоплений у полон
монголами в битві на Калці в
1223 році. Ця поразка
розглядається як початок
кінця Київської Русі

наними художниками з Візантії: Софійський собор бере за зразок чудові сакральні споруди Константинополя — і сам стає зразком для багатьох інших церков імперії.

Великі кам'яні будівлі, очевидно, справляли глибоке враження на людей. Тому що Русь уже знає великі міста: у їхній економіці переважає торгівля, тому ці центри приваблюють заможних і впливових людей, і знать живе переважно тут, а не в селі.

Та все одно міста більше нагадують могутні села. Будинки тут маленькі, дерев'яні; якщо у вас дві-три кімнати, значить ви вже чогось досягли, можливо, ви ремісник чи купець.

Більшість приміщень розташовуються на власному подвір'ї, за дерев'яною огорожею від дороги — яка являє собою в найкращому разі викладений дошками шлях крізь болото, сміття та гній.

Лише багаті купці та дворяни можуть дозволити собі більш простору нерухомість із верхнім поверхом і, можливо, зашкленними вікнами. Замість соснової стружки світло тут дають олійні лампи чи дорогі свічки, до того ж, тут є тканинні килими, настінні берестяні килими, скляні глечики. Жителі носять яскраві шкіряні чоботи, сукні з вишитого шовку, хутра, золоті чи срібні застібки, дорогоцінне каміння.

Однак основна частина сільського населення проживає в крихтих зрубах або землянках: це фактично котловани в землі з дерев'яними, укріпленими глиною стінами та гострокутним дахом,

У 1240 році монголи повертаються і підкорюють всю країну. У Києві Десятинна церква стає останнім bastionом захисників. Від неї залишилися лише руїни

темні, повні шкідників, а взимку задимлені та водночас холодні. Дитяча смертність була високою. На тих, хто вижив, часто чекали хвороби, насильство та голод — за оцінками, половина жінок і третина чоловіків не доживали до 30 років.

АЛЕ ЗЛИДНІ ТА СОЦІАЛЬНІ розриви не применшують велич імперії. Близько 1100 року вона простягалася від Фінської затоки та верхньої Волги до Карпат і степових районів на північ від Чорного моря. На Русі селилися слов'яни та скандинави, балтійські, фіно-угорські та турецькі піддані. Їх усе більше пов'язує новий обряд і спільна церковна мова — навіть якщо в побуті місцевий діалект і язичницькі, магічні звичаї можуть бути важливішими.

Але найсильніше єднання, як і раніше, забезпечує династія, її престиж, її влада. Її зв'язки не лише з Візантією, а й із Заходом довгий час були тісними та рівноправними. Київські князі та княгині родичаються зі скандинавськими, угорськими та польськими, французькими, англійськими та німецькими аристократичними та королівськими родинами.

Але спадкове право обумовлює продовження внутрішньої боротьби. Поступово окремі гілки династії перетворюють свої намісництва на майже самостійні підкнязівства.

Звичайно, це не означає прямий розпад. Швидше, близькість до Угорщини та Польщі дозволяє торгівлі та ремеслам процвітати на південному заході. На північному сході енергійні правителі освоюють нові землі та засновують нові міста, зокрема Москву, про яку вперше згадується в 1147 році. А на крайній півночі багатий клас купців із Новгороду, який був воротами до Скандинавії, кидає виклик своїм князям, щоб створити щось на кшталт республіки.

Катастрофа почалася лише тоді, коли в 1223 році війовничі вершники вирушили зі східних степів у напрямку русів. Стривожені князі долають своє суперництво та разом вирушають проти невідомого ворога. На схід від Дніпра вони розгромили декілька форпостів. Пізніше, наприкінці травня, неподалік Азовського моря на річці Калка відбулася перша битва європейської армії з монголами.

Пишуть, що руське військо очолювати 18 князів. Лише половина з них повернулася. Решту знищили монголи разом з основною масою їхніх людей.

Але потім нападники відступають так само

раптово, як і з'явилися. Народ на Русі з полегшенням зітхнув, уникнувши одного з тих наступів, до яких регулярно вдаються кочівники з непередбачуваних просторів сходу. Ніхто не підозрює, що ворогом на Калці був лише розвідувальний корпус монголів.

Після внутрішньої реорганізації в 1237 році хан відправив проти русів військо, у якому було понад 100 тисяч вершників, лучників, спеціалістів з облоги з катапультами та буровими таранами, розвідників і постачальників.

Навіть сильним містам часто вдається протистояти цій силі лише декілька днів. Проте монголи просуваються спокійно й обережно, дійшовши до Києва лише пізньої осені 1240 року. На початку грудня, після запеклих боїв і кривавої бійни, впав останній притулок жителів — кам'яна десятина церква, побудована святим Володімером.

Це кінець для Русі.

Але не для її процвітаючої культури, яка була тісно пов'язана із Західною та Північною Європою, а передусім із Візантією. Ченці продовжують жити та працювати в монастирях, служби з дозволу толерантних ханів продовжуються, навіть місцеві владні структури мало змінюються, як і матеріальні відносини.

Щоправда, після 1054 року Великий розкол офіційно розділив християнство на грецько-православну східну церкву та римо-католицьку західну церкву, які тепер відчужені одна від одної аж до ворожості. Але місцевості на заході втраченої держави не підпали під пряму монгольську владу, а лише повинні були платити данину воїнам зі сходу, а в 14 столітті відійшли частково до Польщі, а частково до Литви, двом могутнім імперіям того часу, які незабаром стали тісно пов'язаними. Таким чином, території Русі, її нащадки та спадщина опинилися по різні боки конфесійного розриву.

До цієї спадщини не в останню чергу належить і міф про славне минуле — та про втрачену єдність. Зокрема, царі Московської держави, яка після розпаду Монгольської імперії перетворилася на континентальну імперію, узаконюють свою експансійну політику як «збирання земель руських». Їх підтримують православні священнослужителі, які прагнуть відмовити католицькій церкві в праві на існування на завойованих Польщею територіях. Вони також придумали вираз «молодший брат» для південного населення, якого мав рятувати московський «старший брат».

Коли в 19 столітті багатонаціональна царська імперія була захоплена конкуруючими національ-

Боротьба за спадщину Київської Русі сягає до наших днів

но-демократичними рухами, почалася боротьба за цю пам'ять. На спадщину Русі претендують, зокрема, два табори: імперський Санкт-Петербург продовжує посилається на традицію Київської держави, тоді як інтелігенція в самому Києві, поряд із західними князівствами, часом пов'язаними з Польсько-Литовським князівством, ідентифікує простих людей як справжніх нащадків Русі, людей із їхнього колишнього центру — українців.

Ще в 1187 р. одне з джерел називає територію Південної Русі «Україною». Спочатку, так само, як і середньовічне німецьке слово «марка», це означає не що інше, як кордон, тому це радше загальний термін, аніж назва. Протягом століть це слово перетворилося на усталене, хоча й географічно розпливчате позначення Середнього Подніпров'я.

А тепер воно стає девізом у боротьбі за політичну свободу, соціальну справедливість і національну незалежність, а також у боротьбі за історію — і не останню роль у ній грає конфлікт навколо правопису. Так, князя, при якому хрестилися руси та якого за це називають «Святим», у російській традиції називають Володімер, а в українській — Володимиром (тому тут було вибрано варіант «Володімер», який найбільше використовувався в середньовічних джерелах).

Три держави: українська, російська та білоруська — мешканців яких іноді називали східнослов'янськими «братськими народами», стоять напередодні часто запеклих дебатов і битв.

Однак, якщо поставитися до цієї картини серйозно, історія на початку 21 століття загрожує закінчитися так, як і почалася.

Братовбивством.

Matias Mezenholer вивчав історію в Іркутську, зокрема. Він уже писав для GEOproche про Йосифа Сталіна та Варшавське гетто

Коли їй було п'ять років,
Марина Клімчук разом із
батьками виїхала з України.
Після нападу Росії на країну,
де вона народилася, Марина
починає нову подорож: до
власної ідентичності

**Чи повинна я любити
країну лише тому, що
я там народилася?
Скільки себе пам'я-
таю, я не відчувала
Україну своєю бать-
ківщиною. Вона
завжди була чужою
країною, звідки ми
втекли, рятуючись
від бідності й антисе-
мітизму. Але раптом
усе змінилося**

Близька й далека батьківщина

МАРИНА КЛИМЧУК

К

КОЛИ Я ПРОКИДАЮСЯ, йде війна. Босоніж я захо-джу на кухню, щоб зробити чорний чай. Телефоную з Ройтлінгена моїй українській подрузі у Відні. У той час її мати ще була в Бородянці, маленькому містечку, де за декілька тижнів під завалами буде знайдено десятки тіл. Поки закипає вода на чай, ми разом плачемо в трубку.

Після цього ранку я цілими днями блукаю світом, наче в тумані, та не можу зосередитися ні на чому, окрім цієї війни. Я злюся на своїх друзів та їхні банальні розмови. Навіть якщо вони ведуть себе занепокоєно, я потай звинувачую їх у байдужості.

Потім мій номер телефону блискавично розійшовся серед жінок, які втекли з України, і за кілька годин Whatsapp переповнився повідомленнями.

07:39 Привіт, Марино. Я прошу вибачення, але ми у відчаї. Нам порекомендували Вас як людину, яка може допомогти.

12:12 Привіт, Марино! Мене звати Олена. Я отримала Ваш номер від Світлани. Я приїхала з двома дітьми, найменшому шість років, він інвалід.

18:28 Мариночко! Моя подруга запитує, чи може вона поїхати в Ройтлінген. Її будинок знаходився біля телевежі в Києві, яка зазнала бомбардування.

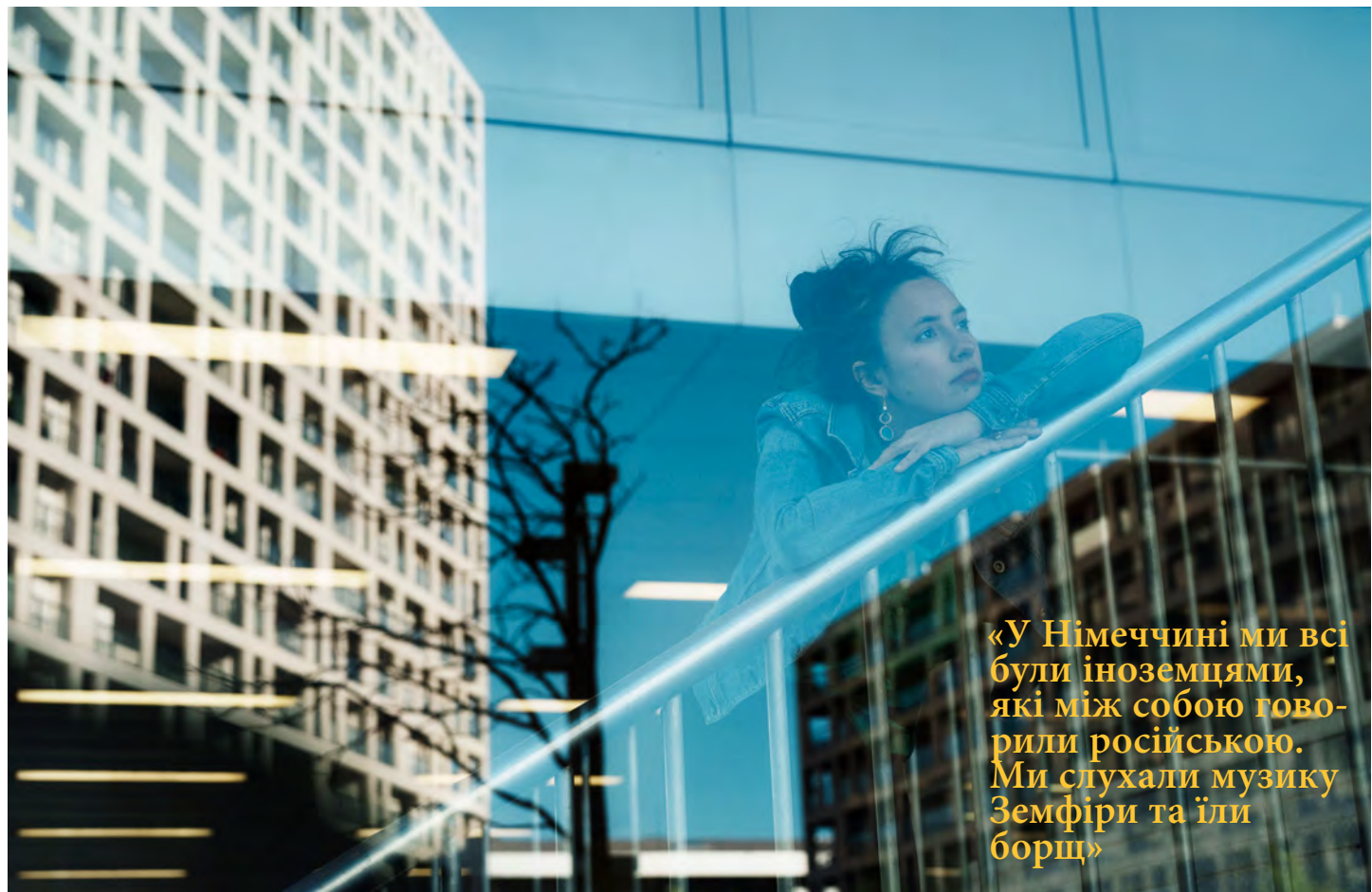
Раптом майже всі повідомлення в моєму телефоні починаються з українського коду +380. Дехто ще чекає в Польщі, інші вже ідуть у німецькому потязі, не маючи ані пункту призначення, ані плану дій. Зі мною вони можуть поспілкуватися російською, я можу пояснити їм, де вийти, де переночувати, що робити далі. Я відповідаю їм, намагаюся допомогти. Ці жінки та їхні повідомлення витягують

мене з туману. І раптом я опиняюся посеред війни в цій далекій країні, яка колись була моєю домівкою.

Я жила в Україні до п'яти років. Потім ми поїхали до Німеччини. Я нічого не знаю про цю країну, окрім історій про бідність, ядерну радіацію та антисемітизм.

Але за два дні після початку війни я стою посеред демонстрації в Мюнхені та кричу: «Слава Україні». І, як відлуння, юрба відповідає: «Героям Слава». Це офіційне військове привітання Збройних Сил України. Я кричу до хрипоті. Я б ніколи не повірила, що коли-небудь робитиму таке.

Невдовзі після цього я відвідую матір. Вона сидить у бордовому шкіряному кріслі, з якого встає кожні кілька хвилин, щоб принести мені спочатку малину, потім чай від кашлю, потім пиріжки з яблуками та корицею. Я знервовано відмовляюся, але потім усе ж таки погоджуюся запхнути це в себе.

«У Німеччині ми всі були іноземцями, які між собою говорили російською. Ми слухали музику Земфіри та їли борщ»

Марина Клімчук
донедавна жила у Відні.
Відтоді, як її родина
вийшла з України, вона
була там лише двічі

«Чому ти так ненавидиш Україну?» — питаю я її.

«Я її зовсім не ненавиджу. Це мій дім. Я ненавиджу лише радіо-

активні берези та тамтешній антисемітизм».

«Ти не вважаєш, що з 1994 року багато чого змінилося?»

«Можливо, — каже вона. — Але українські націоналісти поставили пам'ятники таким антисемітам, як Бандера та Петлюра. Чому ніхто не говорить про те, що Хмельницький, ціле місто, названо на честь козака, що вбивав євреїв?»

До сьогодні Україна для моєї матері є антисемітською та небезпечною. Пеклом, яке не змінилося після дев'яностих, коли ми жили надголодь, а за п'ятдесят доларів на людей кидалися з ножом.

Але все моє життя українки та росіянки були моїми найкращими подругами. Раніше було неважливо, хто звідки. У Німеччині ми всі були іноземцями, які між собою говорили російською. Ми слухали музику Земфіри та їли борщ.

Уже десять років тому мене роздирало відчуття певної приналежності до України — й одночасного відчуження від неї. У березні 2012 року я вирішила полетіти в Україну. «За що ти так зі мною!» — тижнями мама плакала, погрожувала, благала, поки я не здалася. «Добре! — я хотіла помиритися. — Я лечу до Барселони!»

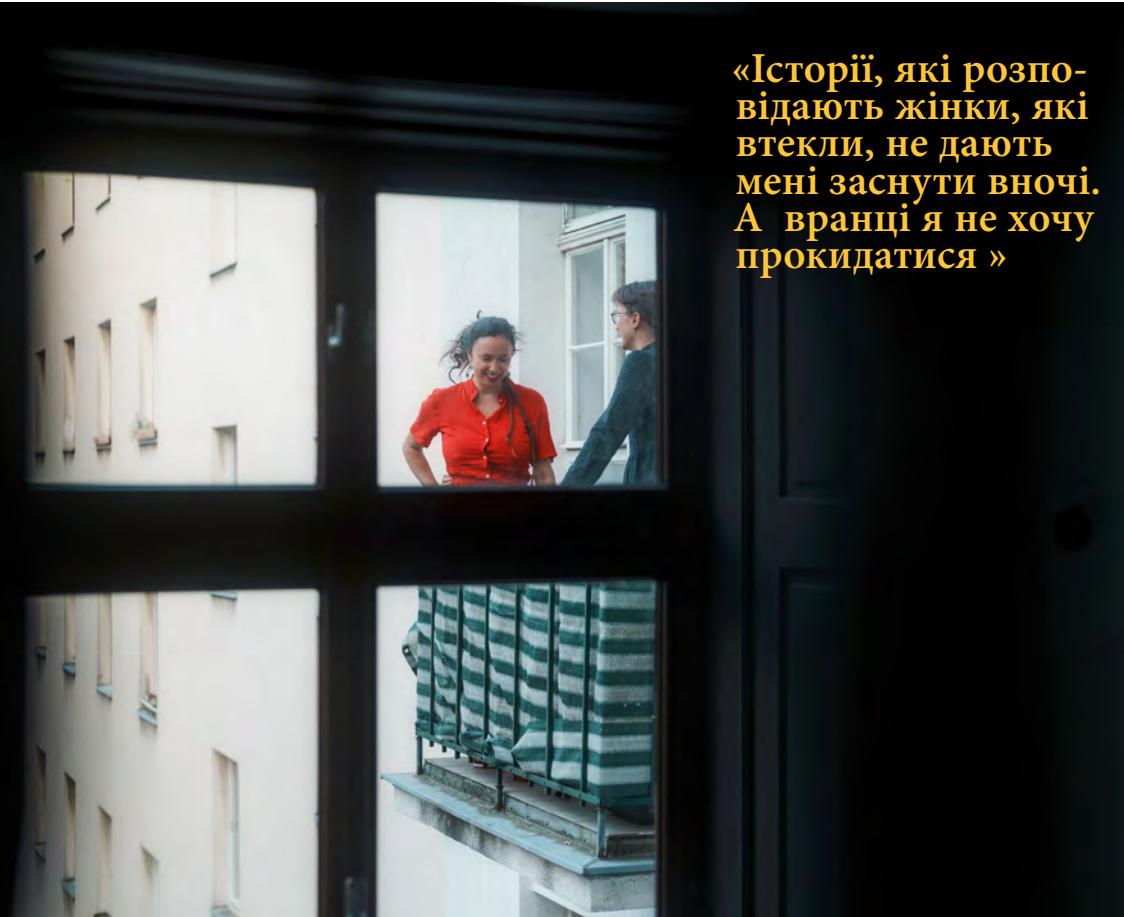
За день до мого вильоту вона зателефонувала в аеропорт.

І її підозри посилилися. «Зараз немає рейсів із Мюнхена до Барселони!» — гаркнула вона на мене, коли ми розмовляли по телефону. Я цього не заперечувала. І написала їй електронного листа: «Єдина людина, яка змусила мене збрехати — це ти!»

ЗДРИГАЮЧИСЬ ЩОХВИЛИНИ, маршрутка довправила мене з Києва до рідного Рівного — або до Ровно, як я його й донині називаю російською в моїй голові. Якби мене тоді попросили показати це місто на карті, я б не змогла. Десь між Львовом і Києвом.

Я приїхала на вулицю Соборну, 34. Тут я жила з батьками, сестрою та бабусею в потворному радянському панельному будинку на восьмому поверсі. Я побачила свій будинок та відчула запах гречки з молоком і манної каші з джемом, яку я щодня їла в дитинстві. Більше в дев'яностих нічого не було. Якось я попросила в бабусі яблуко. «Можна маленьке, або зморшкувате, а то й навіть гниле», — прохала я. Пройшло майже тридцять років, а моя мати досі регулярно розповідає мені цю історію.

У квартирі над нами жила сім'я Бортів, поруч

«Історії, які розповідають жінки, які втекли, не дають мені заснути вночі. А вранці я не хочу прокидатися»

із ними сім'я Чайкових, а навпроти нас по діагоналі — Ковальових. У Бортів найкраще працював чорно-білий телевізор. Тут ми збиралися, щоб подивитися мексиканську теленовелу «Багаті теж плачуть».

Зараз наш фарбований світло-рожевим будинок виглядав таким же обшарпаним, яким я його пам'ятаю. Усе здавалося трохи меншим. Торговий центр «Універмаг», площа з пам'ятником народному поету Тарасу Шевченку, парк «Лебедине озеро». На лавках у парку цілувалися підлітки.

Я насолоджувалася кожною секундою в цьому місті, яка повертала мене в дитинство. І все ж ця поїздка не змінила того факту, що Україна залишилася для мене чужою країною. Занадто сексистська, занадто гомофобна. Люди скаржилися на те, що корупція пронизала всі сегменти суспільства: іноді треба дати лікарю хабаря, щоб він випадково не переплутав вагітність із виразкою шлунку. Із країни, де я народилася, я повернулася збентеженою та розчарованою: тут я побачила світ, до якого я не відчувала тепла. «Дякую, що забрала нас сюди!» — сказала я мамі, коли повернулася.

Відтоді я лише один раз ненадовго була в Україні, і мої стосунки з цією країною залишилися одночасно такими ж близькими й далекими, як і завжди.

І ось десять років потому Україна приходить до мене. Соня Ковальова, моя подруга дитинства з дев'ятого повер-

Коли почалася війна, Марина телефонує до Відня своїй українській подрузі. «Ми разом плачемо в трубку»

Спочатку вони разом із Дімою втекли до Рівного, потім до Львова. Звідти Соня поїхала сама. У поїзді до Польщі не працювали туалети, люди сиділи в тісноті. Бабусі, жінки, немовлята, що плакали. Соня взяла із собою два нічних горщики для своїх доньок. У ці горщики ходили діти з усього купе. Соня не може говорити, не плачучи.

Ми обидві радіємо цій новій дружбі. Коли Соня розповідає про своїх дітей, вона іноді використовує такі слова, як «жіноче щастя». Я радикальна феміністка. Але на війні це не має значення. У нас різні уявлення про жіноче життя, та кого це хвилює.

Моя мама також любить Соню. Але вона каже, що на Західній Україні всі «бандерівці». Я думаю поговорити із Сонею про це, але вирішую не торкатися цього.

Чого варті ці ярлики, коли йде війна?

Степана Бандеру шанують як борця за незалежність України. Для нас, євреїв, він є тим, хто

ху, разом із доньками Нікою та Настею тікає з Києва до Вайльхайму в Баварії, де живуть моя мама та сестра. У першу ніч моя сестра позичає їм піжаму.

Кілька днів потому я їду до Вайльхайму. Ми не бачилися більше 27 років. Соня худа та бліда, з темними колами під очима та довгим прямим волоссям. Коли вона сміється, вона нагадує мені ту Соню, яку я знала в дитинстві.

Тепер ми вирости та п'ємо сухе червоне вино. Діти сплять. Ми мало говоримо про минуле та багато про війну. Соня з дівчатами хотіла залишитися зі своїм чоловіком Дімою. Але Діма захотів піти до тероборони та захищати Київ. Соня розповідає про вогняну заграву над маленькими містечками Ірпінь та Гостомель, які зараз майже знищено. Червону на сірому небі. У Києві стріляли цілий день. Діти не могли спати, не могли гуляти.

вирізав наші сім'ї. У 1940 роках привітання «Слава Україні» використовували фашисти, пізніше його привласнили правоекстремістські кола. Але ще пізніше, після Майдану 2014 року, «Слава Україні» стало означати, що Україна має залишатися вільною та незалежною від Росії.

САМЕ ЦЬОГО Я Й ХОЧУ. Але коли я кричу «Слава Україні» на демонстрації в Мюнхені, у мене залишається дивний присмак.

У єврейському наративі Україна завжди була антисемітською. Ще коли ми жили в Рівному, місцеві газети друкували анекдоти про євреїв. З моєї сестри знущалися в школі. За ці постійні образи мій батько, який не був євреєм, скинув її однокласника зі сходів. Це був єдиний раз, коли вона розказала вдома про те, що відбувається в школі. Хлопці продовжують лаяти її «жидовкою».

Пізніше, коли ми вже жили в Німеччині, батько розсварився зі своїм священиком Російської Православної Церкви, який сказав у проповіді: «Ми занадто часто говоримо про Голокост». Він постійно розповідав мені про цей інцидент під час наших довгих прогулянок. Я слухала та бачила, наскільки сильно це вплинуло на нього, хоча насправді я не знала, що таке Голокост.

До війни в Україні проживало до 140 тисяч євреїв, а її президент — світський єврей. Його звеличують як національного героя разом із такими історичними особами, як Бандера та Петлюра. Стереотипи щодо євреїв є досі поширеними, але порівняно з такими країнами, як Угорщина чи Польща, Україна виглядає дещо кращою. Я не можу позбутися маминих травм. Скільки я себе пам'ятаю, вони були частиною мене. Але я хочу відірватися від колективних інсинуацій до українського народу, які сидять у моїй свідомості десятиліттями.

Розповіді біженок про те, що вони пережили, не дають мені вночі заснути. А вранці я не хочу прокидатися. У кожній родині, яка приїжджає на вокзал або яку ми забираємо зі словацько-українського кордону нашими мікроавтобусами, я бачу саму себе. Тоді ми тікали від бідності, від страху перед ультра націоналізмом, від невидимої радіації, яка стала причиною хвороби моєї сестри. Зараз люди тікають від повітряних атак. Вони намагаються врятувати себе та своїх дітей.

Моя власна історія зближує мене з людьми, які приїжджають до Ройтлінгену. І саме вони роблять для мене Україну відчутною.

Ось Олена, яка три тижні просиділа з трьома синами в укритті без електрики й опалення, а над головою вдень і вночі літали винищувачі. Її наймолодшому сину шість років, він аутист із непереносимістю глютену. Їхньою єдиною їжею були хліб і консерви. Води майже не було. Із кожною годиною перебування в погребі його стан погіршувався. За три тижні без єдиного променя світла вона постала перед вибором: чи повинна вона залишити старшого сина, який має призовний вік 19 років, щоб врятувати меншого?

А ось Світлана, яка після тижневої одиссеї з хворою на легенеve захворювання мамою та донькою прибула на вокзал майже без багажу. Її чоловік залишився в Чернігові, він лікар. Він вирішує питання життя та смерті, лікує поранених, що лежать у коридорах лікарні. Палат більше немає, нальо-

ти розбомбили все шент. Мама Світлани виросла в тому самому маленькому селі Дзигівка, де моя бабуся була в гетто та пережила Голокост. Я дізналася про це, коли приїхала до їхнього нового притулку на чай. До мого візиту вони спекли яблучний пиріг.

А ось Олена, яка після бомбардування київської телевежі спочатку переховувалася в метро, а потім втекла до Польщі. Коли вона зателефонувала мені й ми почали шукати для неї житло в Ройтлінгені, вона сказала: «Мій дід ховав євреїв на своєму хуторі. Десь у Єрусалимі є музей, де його ім'я внесли на меморіальну дошку як праведника миру. Тепер я розумію, що це означає». Вона плакала, я теж. Коли ми домовилися, я не могла зупинитися.

Ці жінки зробили мене українкою, якою я ніколи не могла бути всі ці роки. Сьогодні мені соромно за своє поверхневе уявлення про українців після моєї подорожі у 2012 році. Коли закінчиться війна, я повинна поїхати туди знову та на довший час.

Мені потрібно дослідити історію своєї родини, зрозуміти, хто я, хто ми. Я маю їхати в Борушківці, село мого батька, у Могилів-Подільський на півдні, де виросла моя мати. Я

відвідаю цих жінок, які втекли, коли вони повернуться. Вони ще не знають усього цього, але прийде час, коли настане слушний момент, і тоді я їм розкажу. Ми сидітимемо разом за кухонним столом і їстимемо торт.

Через рік після приїзду до Німеччини. Клімчуки втекли з України від злиднів та антисемітизму

Фотограф Девід Пейр спеціалізується на портретах. З Мариною Клімчук познайомився у Відні, де живе і працює.

Безтурботні дні з сестрою та друзями: українська дружина Саймона Койя Ольга (3-я зверху) насолоджується літом у ідилічному місці на південній околиці Києва

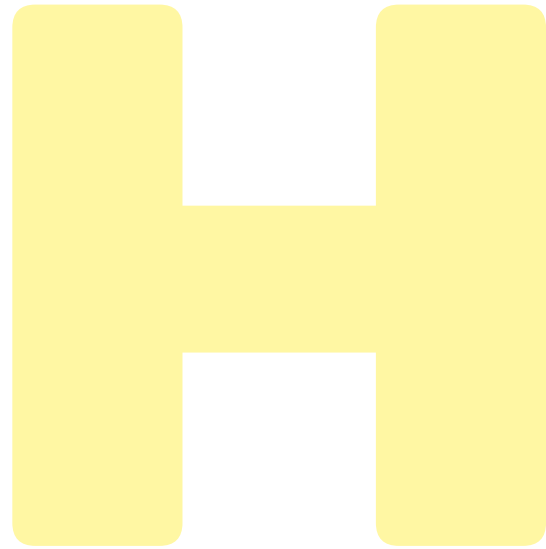
«Я хочу показати, що зараз втрачається»

У той час як війна в Україні розриває сотні тисяч сімей та цілу країну, фотограф Зімон Кой проводить виставку знімків, які показують цю країну в мирі. Це розмова про втрату, блукання та надію на кращі часи

ТЕКСТ: БІРТЕ ЛІНДЛАР, ФОТО: ЗІМОН КОЙ

Могутня річка Дніпро в центрі Києва на фото зробленому з Монументу Дружби народів. У мирні часи тут причалювали річкові круїзні судна, які йшли до Чорного моря

«Який крутий Київ, мало хто знає. Він нагадує Берлін кінця 1990-х»

ГЕО: НА ВАШИХ ФОТОГРАФІЯХ ПРОДАВЧИ-
НЯ СМІЄТЬСЯ, МОЛОДЬ ВІДПОЧИВАЄ НА
ПАРАПЕТІ, СЯЮТЬ ЦЕРКВИ КИЄВА. НАВІЩО
ПОКАЗУВАТИ ЦІ СВІТЛИНИ МИРНОГО ЖИТ-
ТЯ ЗАРАЗ, КОЛИ РОСІЙСЬКА АРМІЯ БОМ-
БИТЬ КРАЇНУ?

ЗІМОН КОЙ: Я вважаю, що зараз слухний час,
тому що наразі весь світ дивиться на Україну. Я
хочу показати все те, що зараз втрачається. Щод-
ня ми бачимо в новинах жакливі сцени. Своїми
фотографіями я можу передати, якою гарною та
дивовижно різноманітною я бачив цю країну в
мирні часи.

**ВИ ОДРУЖЕНІ З УКРАЇНКОЮ. У БЕРЕЗНІ ВИ
ШІСТЬ ДНІВ ЧЕКАЛИ НА ПОЛЬСЬКОМУ
КОРДОНІ З УКРАЇНОЮ, ЩОБ ЗА-
БРАТИ ТЕЩУ З НЕВІСТКОЮ ТА ЇЇ
МАЛОГО СИНА З КИЄВА ДО
МЮНХЕНУ. ЯК У НИХ СПРАВИ?**

Наше повсякденне життя повні-
стю змінилося. Нещодавно під час
втечі загинули знайомі, у тому числі
чотирирічна дитина. Усе це так без-
глуздо, так сюрреалістично та трагіч-
но. Мій зять, якому всього 33, мусив
залишитися в Україні, він у терито-
ріальній обороні. І ми постійно от-
римуємо погані новини. Тисячі лю-
дей загинули ні за що. Нас пригнічує
страх за тестя, за зятя та за всіх ін-
ших людей в Україні. На початку вій-
ни ми майже не спали.

Удома ми багато плачемо. Наша
дворічна донька ще не помічає цьо-
го, а ось наші чотирирічний та шес-
тирічний племінники вже розуміють.

42-річний фотограф **Зімон Кой** та
його 39-річна дружина Ольга
познайомилися в Мюнхені у 2009
році. Спільна любов до подорожей
приводила їх в Україну принаймні
раз на рік. У своєму дуже особисто-
му портфоліо «Несподівана війна»

Кой демонструє довоєнні
фотографії після початку росій-
ського вторгнення. Ви можете
побачити їх на сайті simonkoy.de

Ми намагаємося відволікти дітей іграми та екс-
курсіями. Нам, батькам, це вдається не так про-
сто. Ми постійно хвилюємося.

ЧИ ОТРИМУЄТЕ ВИ ДОПОМОГУ?

Так, неймовірно багато! Від друзів, сусідів і ро-
дини. Вони дарують нам ваучери на одяг, готують
їжу та випічку або приносять квіти. Співчуття
просто величезне.

**ЯКІ ЗУСИЛЛЯ ВИ ДОКЛАДАЄТЕ В ЦІЙ СИ-
ТУАЦІЇ?**

Я знову став активно дописувати в соціальних
мережах, щоб привернути увагу якомога більшо-
го кола людей до того, що відбувається в Україні.
Наразі я організовую виставки моїх світлин. І я
роздрукував 50 000 наклейок «Stand with Ukraine»

із закликом до пожертв. Я розсилаю-
їх організаціям у Німеччині та за
кордоном, роздаю їх у пабах і кафе.

Усе це допомагає мені подолати
гнів, смуток і безпорадність.

**ЯК ВИ СПРИЙМАЛИ ЦЮ КРАЇНУ
ДО ВІЙНИ?**

У 2011 році я вперше побував із
дружиною в Україні, а потім приїз-
див хоча б раз на рік. Як фотограф я
багато подорожував світом. Та однак
до цього моменту я ще не цікавився
Україною. Хоча це друга за величи-
ною країна Європи та водночас її
центр.

Моєю першою зупинкою тоді був
Київ, бо там жила родина Ольги. Я
був неймовірно здивований іннова-
ційною потужністю цього міста.
Мало хто знає, наскільки Київ кру-
тий! Він нагадав мені Берлін кінця

Старе місто Києва
навколо Андріївського
узвозу, знаменитої вулиці
художників, відновлено
в усій своїй красі. На
задньому плані сяє ще
відоміша Андріївська
церква

Майбутнє: донька Марія на колінах у сестри Ольги, сфотографована під час візиту до Києва у 2018 році (ліва сторінка).
Минуле: У Національному музеї історії України у Другій світовій війні як символ миру експонувався розфарбований в яскраві кольори танк. А зараз знову лунають постріли

A photograph of a middle-aged man with a beard and mustache, wearing a grey zip-up sweater over a plaid shirt. He is sitting in a window of a rustic wooden house, looking directly at the camera. His hands are clasped in front of him. The window frame is white and weathered. A patterned curtain is visible behind him. The house is made of dark wood.

Відпочинок 2018 в
котеджі в селі -Верховина
на південному заході
України. Карпати поблизу
румунського кордону
вважаються віддаленим
місцем для пішохідного
туризму. Туристів мало.
Привітний сусід дивиться
з вікна

Ольга Кой спить у квартирі батьків у Києві. Принаймні раз на рік родина фотографа їздила до родичів в Україну — аж до початку війни в лютому 2022 року

1990 років, коли в ньому було багато імпровізацій, а енергія та дух оптимізму витали в повітрі. **ЩО ВАС ЗДИВУВАЛО НАЙБІЛЬШЕ?**

Їжа! Україна одразу стала відкриттям у цьому плані: найбільше я люблю борщ, традиційний суп із буряком і білокачанною капустою. А тещіні вареники — схожі на равіоли з грибами — феноменальні. У супермаркетах завжди був більше ніж багатий вибір. М'ясо, риба, фрукти й овочі відмінної якості.

У Німеччині моя українська родина помітила, наскільки хороші та свіжі продукти в Україні — імпортовані з Нідерландів поступають їм за смаком. На кожному розі в Україні можна було купити баклажани, білі гриби, мариновані огірки — усе що завгодно та прямо у фермера. Тепер ці кіоски, як і багато іншого, зникли майже скрізь.

ЯК ДО ВАС СТАВИЛИСЯ?

Неймовірно тепло, особливо в сільській місцевості. Гостинно приймати незнайомих, які з'являються без попередження, там цілком нормально — а в Німеччині це неможливо уявити. Коли ми з Ольгою побували в селі, де жив її дідусь, дві сім'ї спонтанно запросили нас пообідати у своїх дерев'яних хатах. Якщо ви просто зайшли поговорити на порозі, вам щонайменше запропонують горілки.

НАСКІЛЬКИ БАГАТО УКРАЇНИ У ВАШОМУ ЖИТТІ В МІЮНХЕНІ?

Наші доньки, яким зараз два та чотири роки, ростуть двомовними, і ми часто готуємо українські страви. До того ж, моя поведінка змінилася через український вплив. Яким чином? Наприклад, я автоматично знімаю взуття перед входом дверима, коли приходжу до когось у гості. Я не питаю, я просто роблю це, бо навчився цьому в Україні.

«Одеса нагадує Середземне Море, але пляжне життя тут більш рустикальне»

У ЯКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ ВИ БУЛИ? І ЯКІ З НИХ ВИ Б ХОТІЛИ ПОБАЧИТИ ЗНОВУ, КОЛИ ЦЕ БУДЕ МОЖЛИВО, ЗОКРЕМА, ЩОБ ДОКУМЕНТУВАТИ ЗМІНИ?

У мене є величезний архів фотографій з України — звісно, за десять років сімейних поїздок і відряджень накопичилося чимало матеріалу. Я був під Києвом, в Одесі й у Карпатах. У майбутньому я хотів би побувати в Полтаві в центральній Україні, бо там реве бурхлива річка Ворскла.

Мене також неймовірно захоплює Дніпро, ця могутня річка, що протікає через Київ до Чорного моря. Коли-небудь я хотів би вирушити в довгу річкову подорож та дослідити його. Я впадаю в меланхолію, коли думаю про те, що зараз усе це неможливо.

ЛИШЕ РІК ТОМУ ВИ ВІДПОЧИВАЛИ З ДІТЬМИ НА ПЛЯЖІ В ОДЕСІ. СЬОГОДНІ ЦЕ НЕМИСЛИМО.

Багато чого там нагадувало мені Середземне море. Одеса ідеально підходить для відпочинку з маленькими дітьми. Тільки пляжі мають виражені сільські риси. Зараз я згадую тамешні димні шашлики й імпровізовані пивні палатки. Ми хочемо обов'язково знову поїхати туди із сім'єю на відпочинок, коли війна нарешті закінчиться. Але люди в Україні досі борються та гинуть за свою свободу й за демократію.

Редактор **Бірте Ліндлар** вивчала східну славістику. Вона ніколи не була в Україні. Зімон Кой наблизив мене до країни так, як я хотіла би її відчувати».

»Don't fuck with Ukraine« так називається актуальна пісня Макса Барських. Співак пішов добровольцем в армію

KULTUR

Скалки гламурного світу

До початку війни зірки української естради були бажаними артистами в Росії. Співаки насолоджувалися розкошами та трешем і трималися подалі від політики. Тепер вони з бункерів та з вигнання посилають відчайдушні заклики до своїх шанувальників

ВОЛОДИМИР ЕСИПОВ

Концерт, який змінив країну

На початку була пісня.

Пісня, яку всі знали напам'ять, окрім мене.

Це було в неділю 21 листопада 2004 року, по 22 годині, у центрі Києва. Майдан Незалежності тріщав по швах, сотні тисяч людей прийшли послухати опозиційного кандидата в президенти Віктора Ющенка. На кону було більше, ніж посада наступного президента України: йшлося про майбутню орієнтацію країни, про європейську перспективу проти інтеграції з Росією.

Було вітряно та по-зимовому холодно, але площа перетворилася на велике помаранчеве море: прапори, шарфи, шапки, повітряні кульки — усе було помаранчевим.

Помаранчевий був кольором опозиції.

За даними ЦВК, після підрахунку третини виборчих бюлетенів лідирує проросійський кандидат Віктор Янукович. Вибори було сфальсифіковано: про це говорять зі сцени на Майдані Незалежності та закликають протестувати проти фальсифікованих виборів. Тут і зараз, на цій площі. Натовп реве.

А потім люди заспівали.

Українською, звісно.

Співали про «ще не вмерла ні слава, ні воля», про ворогів, які зникнуть, і про «душу й тіло», якими вони готові пожертвувати заради свободи. Це була дуже серйозна та дуже важлива пісня. Більшість людей тримали праву руку насерці.

Це найважливіша пісня їхньої країни.

Державний гімн.

Коли сотні тисяч людей співають, що готові положити «душу й тіло» за свою свободу — це божевілля. І це воно й було: люди тижнями стояли на цій площі, протестували, а також танцювали та співали.

Те, що увійшло в історію як «Помаранчева революція», насправді було сумішшю політичної демонстрації, фольклорного фестивалю та концерту під відкритим небом.

Навіть співачка Руслана, яка півроку тому виграла від України Євробачення, після недовгих вагань наважилася вийти на сцену на Майдані Незалежності. Там виступали десятки інших гуртів.

І в якийсь момент невідомий раніше гурт «Гринджоли» склав пісню, яка за добу стала гімном цієї революції. «Разом нас багато, нас не подолати!» — співали вони.

Зрештою державна влада поступилася, Конституційний суд наказав повторно провести другий тур виборів, і прозахідний кандидат Ющенко переміг. Це була революція пісень, і вона чудово пасувала цій країні, жителі якої люблять співати.

Світлана Лобода мала мільйони шанувальників у Росії і не хотіла неприємностей з Кремлем. Коли Путін напав на її батьківщину, Лобода публічно засудила війну

Коміку не до сміху та пісень

Колись між Москвою й Києвом щогодини ходили прямі потяги.

Були часи, коли російські та українські коміки виступали на одній сцені, висміюючи своїх президентів. Потім один із цих коміків сам став президентом.

Били часи, коли на російському телебаченні виступала й Верка Сердючка, яскрава вигадана героїня, провідниця поїзда, яку грає чоловік.

Ця провідниця з'явилася на українському телебаченні наприкінці 1990 років; вона вела власне ток-шоу. У купе вигаданого потяга, що мандрує Україною, вона брала інтерв'ю у своїх гостей. Як ми сміялися! Ця дама втілила всі звичні українські кліше: гучна, пряма, іронічна, може, трохи провінційна, але від цього не менш симпатична.

Вона розмовляла дикою сумішшю російської та української мови, типовою для мешканців уздовж невидимої та дуже розмитої межі між україномовним заходом та російськомовним сходом. Тоді цей лінгвістичний поділ був приводом для сміху.

У 2003 році стався великий прорив: мегахіт Верки «Всё будет хорошо» зробив її найпопулярнішою співачкою в російськомовному світі. Одного разу вона навіть співала для Володимира Путіна, коли той приїхав відвідати Україну.

Насправді Верка — винахід українського співака Андрія Невеличка проблема: ВОНА – це ВІН.

Бо ж насправді Верка — винахід українського співака Андрія Данилка. Тим часом Росії дедалі менше подобалися жарти як у питаннях сексуальної орієнтації людей, так і в питаннях західної орієнтації України.

10 лютого 2007 року Володимир Путін шокував західний світ своїм виступом на конференції з безпеки в Мюнхені: він виголосив полум'яну промову проти глобального домінування ліберально-демократичної моделі суспільства.

А три місяці потому Верка шокувала Росію своїм виступом на Євробаченні в Гельсінкі. Вона посіла друге місце з піснею, приспів якої звучав як «Раша гудбай», тобто «Росія, до побачення». І хоча вона клялася, що мала на увазі та співала інше, а саме безглуздий жарт «Лаша Тумбай», Москва була нещадною. Після цього їй заборонили виступати.

П'ятнадцять років потому, у березні 2022 року, Андрій Данилко сидить один у своїй квартирі в центрі Києва, у будинку на Хрещатику. Усі його сусіди втекли від російських бомбардувань. Переходячи від гніву до іронії, він ганьбить російського президента в інтерв'ю на YouTube.

Потім ведучий змінює тему та запитує, що Данилко думає про всіх зірок української естради, які, незважаючи на анексію Криму та війну на сході країни, продовжують добре заробляти в Росії? «Ця війна почалася ще у 2007 році, — каже Данилко. — Бо вже тоді російська пропагандистська

машина змогла переконати громадськість у неправдивих фактах: замість «Лаша Тумбай» уся країна почула «Раша гудбай».

Проте сьогодні, у березні 2022 року, Данилко каже, що насправді заспівав би цей рядок саме так.

Треш, що поєднує два народи

Українська держава зародилася в серпні 1991 року, через декілька днів після невдалого перевороту в Москві. Тоді Верховна Рада Української Республіки СРСР проголосила Україну незалежною державою.

Барель нафти тоді коштував 19 доларів.

Вісім років потому, у серпні 1999 року, майже невідомий офіцер радянського КДБ Володимир Путін був призначений прем'єр-міністром Росії. До речі, він захистив докторську дисертацію на тему «Стратегічне планування в нафтовій промисловості».

Барель нафти все ще коштував від 19 до 20 доларів.

Але з 2000 по 2008 рік, протягом перших двох каденцій Путіна, ціна на нафту зросла в п'ять разів, а валовий внутрішній продукт Росії майже подвоївся. Німецька газета оголосила Путіна одним із «найбільших мисливців за вдачею в історії»: Росія купалася в грошах.

Народ, виснажений десятиліттям криз, вимагав хліба та видовищ. Центр Москви став вітриною нового російського декадансу. Бажання привернути увагу набувало дедалі дивніших проявів. Наприклад, В українському ресторані в Москві відтворили українське село зі справжніми курками, козою та бабусею.

Тим часом тисячі українців шукали роботу в Росії. Україна не мала нафтових родовищ, тож Москва стала Дубаєм для колишніх радянських республік, місцем, де можна було б знайти якщо не багатство, то добробут. У 2013 році в Росії працювало майже три мільйони українців, причому не лише водії вантажівок та будівельники, а й зірки естради.

Попри всі політичні розбіжності росіян та українців до недавня об'єднувала спільна пристрасть: поп-музика. Стверджувати, що росіяни та українці є одним народом — це провокація. Але коли йдеться про поп-музику, це правда: їх об'єднувала любов до барвистого, яскравого трешу. І він ставав дедалі голоснішим, помітнішим, гротескнішим.

Варто лише подивитися кліп дуету «Время и стекло», щоб зрозуміти, яким чином зірки української естради радували російського глядача. Кричущі фарби, символи високого статусу, розв'язана творча свобода пострадянських країн, вільних від усіляких дебатів щодо «Я теж», від політкоректності, від протестантської скромності та взагалі від докорів сумління в будь-якій формі.

Верка Сердючка, вона ж Андрій Данилко, посіла друге місце для України на Євробаченні-2007. Але Москві ця пісня зовсім не здалася смішною

**Революція пісень:
у лютому 2014 року
Руслана Лижичко
знову співає на
Майдані для людей,
які місяцями на
морозі протестували
проти влади**

«Танцуй, Россия. И плачь, Европа. А у меня самая, самая, самая красивая попа», — співала лише через рік після Мюнхенської конференції з безпеки Глюкоза, москвичка, яка, очевидно, добре відчувала політичну ситуацію.

Саме тоді Світлана Лобода вибухнула зі своїм хітом «Твої глаза», який став вінцем російсько-українського естрадно-го симбіозу. У 2016 році вона очолювала всі хіт-паради в російськомовних країнах. Лобода, яка стала пострадянським ідеалом краси, до якого всі прагнули, народилася в Києві та отримала кліше росіянки, яка літала бизнес-класом «Аерофлоту» з Москви до Ніцци та постійно спростовувала чутки про свої стосунки з пластичними хірургами.

Світлана Лобода народилася, виросла та досягла успіху в Києві. Вона спокусилася грошима та після 2014 року, коли на сході України вже була стрілянина, переїхала до Москви. У рідній країні останнім часом її все частіше критикували за виступи в Росії.

Вона хотіла якомога довше залишатися поза політикою. А потім почалася війна.

Поп-зірка береться за автомат

28 лютого 2022 року Світлана Лобода, мабуть, найуспішніша українська співачка за останні роки, перемикає свій iPhone у режим селфі. Вона ридає та тремтить, вона без макіяжу, а на обличчі сліди постійних сліз і безсоння. Вона ледве контролює себе, розповідає про війну та про свою родину в Києві.

У неї більше 13 мільйонів підписників в Instagram, 10 мільйонів із яких, ймовірно, живуть у Росії. Вона благає їх: «Припиніть цей жах!» Це відеозвернення отримало понад сім мільйонів реакцій.

Ірпінь під Києвом, рідне місто Лободи, стає ареною запеклих боїв, а згодом, ймовірно, і місцем військових злочинів.

Своє наступне відео вона публікує з торгового центру десь у Латвії, де показує, як вона купує продукти та засоби гігієни для українських біженців. Відео набрало більше мільйона переглядів.

Яке падіння в суспільстві, що жило заради Instagram та в Instagram, одержимому лайками та поширеннями. Російська публіка відмовляється стежити за українською співачкою. Єдність була просто прекрасною блискучою ілюзією, у яку багато хто хотів вірити, а особливо самі поп-зірки.

Світлана Лобода аж ніяк не єдина, хто більше не хоче, не має права чи не може співати в Росії. Віра Брежнева, яка почала свою кар'єру в одному гурті з Лободою, покинула Росію та звернулася до своїх 12,5 мільйонів підписників в Instagram: «Зупиніть війну. Ця війна не має сенсу, вона не має виправдання».

Брежнева втекла до Італії та допомагає українським біженцям.

32-річний Макс Барських (Микола Бортнік), який свого часу співав дуетом із Лободою, у березні 2022 року скасував усі виступи в Росії й оголосив, що виручені від квитків коштів підуть на гуманітарну підтримку біженців. Декілька тижнів потому він пішов добровольцем в армію. Плейбой, який любив фотографуватися в тісних плавках, стає солдатом з автоматом у руці.

І його мистецтво стає все більш войовничим: «Do not fuck with Ukraine» — це девіз його останнього кліпу, який, як він стверджує, він створив на знак підтримки української армії.

Співачка Камалія скаржиться на те, що її російський наставник, співак і продюсер Філіп Кіркоров ігнорував її з моменту початку «спеціальної військової операції».

Надя Дорофеева з дуету «Время и стекло» публікує відчайдушні відео з київських бомбосховищ, сподіваючись змусити задуматися хоча б частину своїх численних російських шанувальників.

Країні потрібні нові пісні

На початку була пісня.

І в підсумку, мабуть, також буде вона.

Тому що: «Ми завжди співаємо, у будь-якій життєвій ситуації, чи то народження або смерть, чи то весілля або революція. Чи війна», — пише мені з України співак Олексій Захарчук. Він перебуває в передмісті Києва, ми говоримо за день після того, як світ облетіли світлини вбитих мирних жителів з іншого передмістя Києва.

Ми знаємо один одного багато років, і його голос ще ніколи не звучав так мляво. Різанина могла статися і в його передмісті.

Він каже, що після того, як президент виступив із телевізійним новорічним зверненням, його родина заспівала гімн: «Не тому, що ми мусили, а тому, що ми хотіли». А потім каже: «Ми, українці, дуже творча нація. Ми переробляємо все, усі наші підйоми та падіння, на музику. Спів закладено в нашій ДНК».

Він стверджує, що й зараз, під час війни, пишуть нові пісні про «незламний бойовий дух».

А він?

Сам він каже, що зараз не може писати жодної пісні.

Володимир Єсінов був головним редактором Geo Russia, поки робота журналу не була припинена у 2015 році у відповідь на запланований закон. Сьогодні він живе в Берліні

FOTONACHWEISE NACH SEITEN

TITEL: Marina Karpiy
EDITORIAL: Xiomara Bender: 3
INHALT: Oxana Juschko: 4 l.; Simon Koy: 4 o. r.;
 Justyna Mielnikiewicz: 4 u. r., 5 o.; Kosmenko Dmytro/Alamy: 5 m. l.;
 Vyacheslav Prokofyev/Tass/action press: 5 m. r.
AM ABEND VOR DER SCHLACHT: Oleksii Hrecheniuk/Alamy: 6–7;
 Oksana Parafeniuk/U. S. News: 8–11, 14–15; Tetra-Images/Bildagentur-online/
 picture alliance: 12–13; Kateryna Moskaljuk: 16–17, 24–25;
 Ivan Kmi/Alamy: 18–19; Brendan Hoffman/Getty Images: 20–23;
»MENSCHEN KANN MAN UNTERWERFEN, IHRE IDEEN NICHT«:
 Justyna Mielnikiewicz: 28–36; Lena Giovanazzi: 30; Christoph Ruckstuhl/NZZ: 37
DAS REICH DER RUDERER: Panther Media GmbH/Alamy/mauritus
 images: 39; Andrei Iwanowitsch Iwanow/fai/culture-images: 41;
 Viktor Michailowitsch Wasnezow/fine art images/Interfoto: 42;
 Klawdi Wassiljewitsch Lebedew/fai/culture-images: 43; Pawel Wiktorowitsch
 Ryschenko/fine art images/Interfoto: 44–45; Alamy: 46; Mathias Mesenhöller: 47
NAHES, FERNES HEIMATLAND: David Payr: 48–53 u.; Marina Klimchuk: 53 o.
ENG VERBUNDEN: Oxana Juschko: 54–63; Quirin Leppert: 63 u.
INTERVIEW VITALI UND NATALIA KLITSCHKO: Erin Trieb: 66;
 Marlena Walldhausen: 68; Verena Hölzl: 69
»ICH BADETE IM MEER AUS ORANGEFARBENEN FARBEN«:
 Justyna Mielnikiewicz: 70–71; Stephan Sperl: 72; Sergey Dolzhenko/dpa/
 picture-alliance: 73; Ivan Sekretarev/AP Photo/picture alliance: 74;
 Vasily Fedosenko/Reuters: 75 o.; Efrem Lukatsky/AP Photo/
 picture alliance: 75 u. r.; Sergei Supinsky/AFP/Getty Images: 75 u. l.;
 Stepan Chuyko/AP Photo/picture alliance: 76; Donald Weber/Polaris/ddp: 77
INGENIEURE, OLIGARCHEN, FERNSEHSTARS: AFP/dpa/picture-alliance: 78 l.;
 Peter Meissner/action press: 78 r.; Hans-Günther Oed/imago: 79 o. l.;
 Mykhaylo Palinchak/Depositphotos: 79 o. r.; Andrei Mosienko/Ukrainphoto/
 Polaris/ddp: 79 m.; Planet Pix via Zuma Press Wire/ddp: 79 u. r.
DER VERGESSENE KRIEG: Anastasia Taylor-Lind: 80–91; Olga Kononenko: 90 u. l.
EIN LEERER BROTKORB: Leah Bignell/First Light/vario images: 92; Daily
 Express/Hulton Archive/Getty Images: 95 o., u. l.; Vladimir Sindeyev/dpa/picture-
 alliance: 95 u. r., 97; CPA Media/picture alliance: 96, 98; Phillip Hauck-Tyran: 99
»ICH WILL ZEIGEN WAS DA VERLOREN GEHT«:
 Simon Koy: 100–110; Birte Lindlahr: 111
BANDERA. EIN MANN, EIN MYTHOS: Mikhail Palinchak: 112–119
MEIN MARIUPOL: Patrick Wack/Inland: 120; Schleyer/ullstein bild: 122;
 Brendan Hoffman/The New York Times/Redux/laif: 123; Kosmenko Dmytro/
 Alamy: 124–125; Sergei Grits/AP Photo/picture alliance: 126–127; Sergei Bobylev/
 action press: 128 o.; Pavel Klimov/Reuters: 128 u.
DER ENTFESSELTE DICHTER: Nika Pjaschanka: 136 u. r.;
 Anna Tschaikowskaja: 136 u. l.; Illustrationen: Nika Pjaschanka: 130–135
GLAMOURWELT IN SCHERBEN: Yuri Gryaznov/Kirai Gigs: 138–139;
 Vyacheslav Prokofyev/Tass/action press: 140–141; Vladimir Sindeyev/Tass/dpa/
 picture-alliance: 143; Gleb Garanich/Reuters: 144; Vladimir Esipov: 145
WELTBÜRGERIN: Gene Glover/Agentur Focus: 146
KARTEN: Stefanie Peters: 7–24, 26–27, 40, 85, 113, 121, 146

Für unverlangt eingesandte Manuskripte und Fotos übernehmen
 Verlag und Redaktion keine Haftung.
 © GEO 2022 Verlag Gruner + Jahr Deutschland GmbH für sämtliche Beiträge.

ABO-SERVICE

PREISE JAHRESABONNEMENT:

114,40 € (D)/128,70 € (A)/183,30 sfr (CH), darin enthalten ist
 eine Ausgabe GEO Perspektive zum Preis von 8,80 € (D)/
 9,90 € (A)/14,10 sfr (CH). Preise für weitere Länder auf Anfrage erhältlich

24-STUNDEN-ONLINE-SERVICE:

www.geo.de/kundenservice

GEO-SERVICE:

20080 Hamburg • Telefon: 040 / 55 55 89 90 •
 Telefax: 040 / 55 55 78 03 • Mo.–Fr. 7.30–20 Uhr, Sa. 9–14 Uhr

ONLINE-SHOP:

www.geo.de/shop

SIE ERREICHEN DIE REDAKTION

wochentags von 9 bis 17.30 Uhr unter Telefon: 040 / 3703 2073 •
 Telefax: 040 / 3703 5648 • E-Mail: briefe@geo.de

Anordnung im Layout: l. = links, r. = rechts, o. = oben, m. = Mitte, u. = unten

IMPRESSUM

GRUNER + JAHR DEUTSCHLAND GMBH, AM BAUMWALL 11, 20459 HAMBURG

POSTANSCHRIFT DER REDAKTION: BRIEFFACH 24, 20444 HAMBURG.
TELEFON: 040 / 37 03-0, **E-MAIL:** BRIEFE@GEO.DE, **INTERNET:** WWW.GEO.DE

CHEFREDAKTION: Jens Schröder, Markus Wolff
REDAKTIONSLEITUNG: Meike Kirsch (Reise), Christiane Löll, Jürgen Schaefer (Wissen),
 Katharina Schmitz (Natur und Nachhaltigkeit), Joachim Telgenbüscher (Geschichte)
VISUAL DIRECTION: Andreas Pufal
INNOLAB: Margitta Schulze Lohoff
STELLV. VISUAL DIRECTION (FOTOGRAFIE): Lars Lindemann
MANAGING DESIGNER: Arne Kluge (P. M.), Torsten Laaker (GEO Wissen, GEO kompakt),
 Tatjana Lorenz (GEO Epoche), Eva Mitschke (GEO Saison), Daniel Müller-Grote (GEO)
TEXTLEITUNG: Stephan Draf, Birte Lindlahr, Katharina Priebe
REDAKTIONSGESCHÄFTSFÜHRUNG: Maïke Köhler, Bernd Moeller
LTG. DIGITALE MAGAZINE/SONDERPRODUKTE: Rainer Droste
TEXTREDAKTION: Jörg-Uwe Albig, Jörn Auf dem Kampe, Klaus Bachmann, Jens-Rainer Berg,
 Kirsten Bertrand, Insa Bethke, Tilman Botzenhardt, Ina Brzoska, Dr. Anja Fries, Marlene Göring,
 Gesa Gottschalk, Rainer Harf, Lara Hartung, Gunnar Herbst, Maria Kirady, Diana Laarz,
 Fred Langer, Barbara Lich, Dr. Mathias Mesenhöller, Dr. Vivian Pasquet,
 Ines Possemeyer, Samuel Rieth, Nora Saager, Martin Scheufens, Ulf Schöner, Katja Senjor, Iona
 Marie Schlußmeier, Claus Peter Simon, Johannes Teschner, Bertram Weiß, Sebastian Witte
ABENTEUER & EXPEDITIONEN: Lars Abromeit
REDAKTEUR FÜR BESONDERE AUFGABEN: Siebo Heinken
BILDREDAKTION: Camilla Ackermann, Julia Franz, Mareile Fritzsche, Christian Gargerle,
 Christian Gogolin, Anja Jöckel, Frauke Körting, Chantal Alexandra Pils, Roman Rahmacker,
 Jochen Raif, Carla Rosorius, Trixi Rossi, Simone Thürnau, Katrin Trautner, Carina Weirauch
GRAFIK: Sharare Amirhassani, Ulrike Darwisch, Dennis Gusko, Anja Klingebiel,
 Jan Krummrey, Christina Schäfer, Christina Stahlke, Frank Strauß, Nele Wievelhove
KARTOGRAFIE: Stefanie Peters
CHEF VOM DIENST/KOORDINATION: Ralf Schulte
QUALITY BOARD – VERIFIKATION, RECHERCHE, SCHLUSSREDAKTION:
 Leitung: Tobias Hamelmann, Norbert Höfler
 Sven Barske, Lenka Brandt, Regina Franke, Hildegard Frilling, Dr. Götz Froeschke,
 Thomas Gebauer, Susanne Gilges, Cornelia Haller, Dagny Hildebrandt, Sandra Kathöfer,
 Judith Ketelsen, Petra Kirchner, Dirk Krömer, Michael Lehmann-Morgenthal,
 Jeannette Langer, Dirk Liedtke, Kirsten Maack, Jörg Melander, Melanie Moenig,
 Andreas Mönnich, Adelheid Molitoris, Susan Molkenbuhr, Alice Passfeld, Christian Schwan,
 Andreas Sedlmair, Stefan Sedlmair, Olaf Stefanus, Bettina Süssemilch,
 Torsten Terraschke, Elke v. Berkholz, Antje Wischus
ASSISTENZ DER CHEFREDAKTION/REDAKTIONSASSISTENZ: Ümmük Arslan,
 Judith Swiderek, Silvia Wiekling
USA-KORRESPONDENT: Karl Teuschl
HONORARE/SPESEN: Angelika Györfy, Heidi Hensel, Daniela Klitz, Katrin Schäfer,
 Carola Scholze, Katrin Ullerich, Andrea Zysno
GEO.DE: Leitung: Julia Großmann, Jan Henne
 Redaktion: Peter Carstens, Jaane Christensen (Bildredaktion), Solvejg Hoffmann, Malte Joost
VERANTWORTLICH FÜR DEN REDAKTIONELLEN INHALT: Jens Schröder, Markus Wolff
HEAD OF PUBLISHING: Frank Thomsen, Julian Kösters (Stellvertreter)
PUBLISHING MANAGEMENT: Patricia Hildebrand, Svenja Urbach, Eva Zaher
DIGITAL BUSINESS DIRECTION: Julian Kösters
SALES DIRECTION: Franziska Bauske, Betsy Edakkamannil, Sarah Engelbrecht,
 DPV Deutscher Pressevertrieb
MARKETING DIRECTION: Sandra Meyer, Frank Thomsen
MARKETING MANAGEMENT: Pascale Victoir
PRESSE- UND ÖFFENTLICHKEITSARBEIT: Xenia El Mourabit
HERSTELLUNG: G+J Herstellung, Heiko Belitz (Lt.), Oliver Fehling
LIZENZEN: BRANDS Licensing by G+J; Siegel und Sonderdrucke,
 Koordination: Petra Martens, E-Mail: feldmann.luisa@guj.de
VERANTWORTLICH FÜR DEN ANZEIGENTEIL: Petra Küsel,
 Head of Brand Print + Direct Sales, Ad Alliance GmbH, Am Baumwall 11, 20459 Hamburg.
 Es gilt die jeweils aktuelle Preisliste unter www.ad-alliance.de

Bankverbindung: Deutsche Bank AG Hamburg,
 IBAN: DE30 2007 0000 0032 2800 00, BIC: DEUTDEHH
 ISSN: 0342-8311

Druckvorstufe: Mohn Media Mohndruck GmbH, Gütersloh
 Druck: Quad/Graphics Europe Sp. Z.o.o., Wyszow, Polen
 GEO wird gedruckt auf Leipa Sky. Magazinpapier auf 100 Prozent Recyclingbasis.

Der Export der Zeitschrift GEO und deren Vertrieb im Ausland sind nur mit
 Genehmigung des Verlages statthaft. GEO darf nur mit Genehmigung des Verlages in Lesezirkeln
 geführt werden. Alle Rechte vorbehalten. Insbesondere dürfen Nachdruck, Aufnahme in
 Online-Dienste und Internet und Vervielfältigung auf Datenträger, wie CD-ROM, DVD-ROM etc.
 nur nach vorheriger schriftlicher Zustimmung des Verlages erfolgen.

USA: GEO (German) (USPS no 00011476) is published monthly by Gruner+Jahr GmbH.
 Known Office of Publication: Data Media (A division of Cover-All Computer Services Corp.),
 2221 Kenmore Avenue, Suite 106, Buffalo, NY 14207-1306. Periodicals postage is paid at
 Buffalo, NY 14205. Postmaster: Send address changes to GEO (German), Data Media, P.O. Box 155, Buffalo,
 NY 14205-0155, E-Mail: service@roltek.com, Toll free: 1-877-776-5835
 Kanada: Sunrise News, 47 Silver Shadow Path, Toronto, ON, M9C 4Y2,
 Tel. + 1 647-219-5205, E-Mail: sunriseorders@bell.net